



**International
Federation of
Library
Associations and Institutions**



Manifest IFLA a UNESCO o veřejných knihovnách 2022

Základními lidskými hodnotami jsou svoboda, prosperita a rozvoj společnosti. Může jich být dosaženo pouze díky schopnosti dobře informovaných občanů uplatňovat svá demokratická práva a hrát aktivní roli ve společnosti. Tvořivé zapojení občanů a rozvoj demokracie závisí na dobrém vzdělání a na svobodném a neomezeném přístupu k poznání, myšlení, kultuře a informacím.

Veřejná knihovna jako místní brána k poznání poskytuje základní podmínky pro celoživotní vzdělávání, nezávislé rozhodování a kulturní rozvoj jednotlivců i sociálních skupin. Tvoří základ zdravé znalostní společnosti tím, že poskytuje přístup k poznatkům všeho druhu, včetně vědeckých a místních poznatků, a umožňuje jejich tvorbu a sdílení, a to vše bez komerčních, technických nebo právních překážek.

V každém zemi, zejména v rozvojovém světě, knihovny pomáhají zajistit, aby práva na vzdělání a účast na znalostní společnosti a na kulturním životě komunity byla dostupná co největšímu počtu lidí.

Tento manifest deklaruje přesvědčení UNESCO, že veřejná knihovna je živou silou podporující vzdělávání, kulturu, začleňování a informace, že je nezbytným činitelem udržitelného rozvoje a individuálního naplnění míru a duchovního blahobytu prostřednictvím individuálního úsilí všech jednotlivců.

UNESCO proto vyzývá vlády zemí a samosprávné celky, aby podporovaly veřejné knihovny a aktivně se zapojily do jejich rozvoje.

Veřejná knihovna

Veřejná knihovna je místním informačním centrem, které svým uživatelům zpřístupňuje všechny druhy poznatků a informací. Je nezbytnou součástí znalostní společnosti, která se neustále přizpůsobuje novým komunikačním prostředkům, aby mohla naplnit své poslání poskytovat univerzální přístup k informacím a umožnit jejich smysluplné využívání všem lidem. Poskytuje veřejně přístupný prostor pro tvorbu poznatků, sdílení, šíření a výměnu informací a kultury i podporu občanské angažovanosti.

Knihovny jsou tvůrci komunity, proaktivně oslovují nové publikum, naslouchají požadavkům a efektivně je využívají k vytváření služeb, které odpovídají místním potřebám a přispívají ke

zlepšení kvality života. Veřejnost své knihovně důvěřuje a ta se na oplátku snaží svou komunitu proaktivně informovat a udržovat její pozornost.

Služby veřejné knihovny jsou poskytovány na základě rovného přístupu všem bez ohledu na věk, etnickou příslušnost, gender, náboženství, národnost, jazyk, sociální postavení a jakékoli další charakteristiky. Specifické služby a dokumenty musí být poskytovány těm uživatelům, kteří z jakéhokoli důvodu nemohou využívat běžné služby a dokumenty, například jazykovým menšinám, osobám se zdravotním postižením, osobám s nedostatečnými digitálními nebo počítačovými dovednostmi, negramotným nebo osobám v nemocnici či ve vězení.

Všechny věkové skupiny musí mít k dispozici informační zdroje a literaturu odpovídající jejich potřebám. Fondy a služby musí zahrnovat všechny typy vhodných zdrojů a moderních technologií i tradiční dokumenty. Základem je vysoká kvalita odpovídající místním potřebám a podmínkám, zachycující jazykovou a kulturní rozmanitost komunity. Dokumenty musí odrážet současné trendy a vývoje společnosti i dějiny lidského myšlení a činů.

Fondy a služby nesmí podléhat žádné formě ideologické, politické nebo náboženské cenzury ani komerčním tlakům.

Poslání veřejné knihovny

Základem služeb veřejné knihovny by měly být následující klíčové úkoly, která se týkají informací, gramotnosti, vzdělávání, rovného přístupu, občanské participace a kultury. Prostřednictvím těchto klíčových úloh přispívají veřejné knihovny k naplňování cílů udržitelného rozvoje a k budování spravedlivější, humánnější a udržitelnější společnosti:

- poskytovat lidem ve všech životních etapách přístup k široké škále informací a myšlenek bez cenzury, podporovat formální a neformální vzdělávání na všech úrovních i celoživotní učení umožňující trvalé, dobrovolné a samostatné vyhledání poznatků;
- poskytovat příležitosti k osobnímu tvůrčímu rozvoji a podněcovat představivost, kreativitu, zvědavost a empatii;
- vytvářet a upevňovat čtenářské návyky dětí od jejich narození do dospělosti;
- iniciovat a podporovat účast všech lidí různých věkových kategorií na činnostech a programech zaměřených na čtenářskou gramotnost s cílem vytvářet čtenářské dovednosti i dovednost psaní a napomáhat rozvoji mediální, informační a digitální gramotnosti za účelem vytváření informované demokratické společnosti;
- poskytovat své komunitě, kdykoliv je to možné, služby jak osobně, tak na dálku prostřednictvím digitálních technologií umožňujících přístup k informacím, fondům a programům;
- zajišťovat všem lidem přístup ke všem druhům komunitních informací a příležitostem pro sdružování v místě, a to s ohledem na podstatnou úlohu knihovny ve společnosti;
- poskytovat svým komunitám přístup k vědeckým poznatkům, např. výsledkům výzkumu a informacím o zdraví, které mohou ovlivnit životy příjemců těchto informací, a rovněž umožnit účast na vědeckém pokroku;
- poskytovat adekvátní informační služby místním podnikům, sdružením a zájmovým skupinám;

- zachovat a umožnit přístup k údajům, poznatkům a dědictví, které se týkají místa i původních obyvatel (včetně ústní tradice), nabídnout prostředí, jež umožní místní komunitě převzít aktivní roli při identifikaci obsahu, který má být zachycen, uchován a sdílen v souladu s přáním komunity;
- podporovat mezikulturní dialog a napomáhat kulturní rozmanitosti;
- podporovat uchování a přístup ke kulturnímu dědictví a umožnit otevřený přístup k vědeckým poznatkům, k výzkumu a inovacím, jak jsou vyjádřeny v tradičních nebo digitálních a digitalizovaných dokumentech.

Financování, legislativa a síť

Přístup do budovy veřejné knihovny a k jejím službám by měl být v zásadě bezplatný. Veřejné knihovny jsou v působnosti samosprávných a státních orgánů. Musí se opírat o specifické a aktuální právní předpisy v souladu s mezinárodními smlouvami a dohodami. Musí být financovány ze státních a místních zdrojů. Musí být nezbytnou součástí všech dlouhodobých strategií v oblasti kultury, poskytování informací, gramotnosti a vzdělávání.

V digitální éře musí legislativa týkající se autorských práv a duševního vlastnictví zajistit veřejným knihovnám stejné možnosti k získávání a poskytování přístupu k digitálnímu obsahu za přijatelných podmínek, jako je tomu v případě tradičních zdrojů.

K zajištění celostátní koordinace a spolupráce knihoven musí legislativa a strategické plány definovat a podporovat celostátní síť knihoven na základě dohodnutých standardů služeb.

Síť veřejných knihoven musí být propojena s národní knihovnou, regionálními (krajskými), vědeckými, odbornými, školními i vysokoškolskými knihovnami.

Provoz a řízení

Musí být formulována jasná strategie, která definuje cíle, priority a služby ve vztahu k potřebám místních obyvatel. Pro tento proces je nezbytná znalost místních poměrů a účast místní komunity na rozhodování.

Veřejná knihovna musí být organizována efektivně a musí být udržována profesionální úroveň jejího provozu.

Služby musí být ve fyzické nebo digitální podobě přístupné všem členům komunity. To vyžaduje dobře umístěné a vybavené budovy knihoven, dobré zázemí pro čtení a studium i odpovídající technické vybavení a dostatečnou provozní dobu vhodnou pro uživatele. Nezbytné jsou donáškové služby a další služby mimo budovu pro ty, kteří nemohou knihovnu navštěvovat.

Služby knihovny musí být přizpůsobeny různým potřebám obyvatel ve venkovských a městských oblastech i potřebám skupin ohrožených sociálním vyloučením, uživatelům se speciálními potřebami, uživatelům hovořícím více jazyky a původním obyvatelům v rámci komunity.

Knihovník je aktivním prostředníkem mezi uživateli a zdroji, a to jak digitálními, tak tradičními. Pro zajištění adekvátních služeb jsou nezbytné dostatečné lidské a materiální zdroje i odborné a průběžné vzdělávání knihovníka, aby mohl čelit současným i budoucím výzvám. Otázku stanovení dostatečných zdrojů z pohledu kvantitativního i kvalitativního by provozovatel knihovny měl konzultovat s odborníky z knihoven.

Aby uživatelé mohli plně využívat všechny zdroje, musí knihovna nabízet osvětové a vzdělávací programy.

Neustále by měl probíhat výzkum zaměřený na hodnocení činnosti knihoven a významu shromažďování dat, aby bylo možné zpracovatelům strategií prokázat společenský přínos knihoven. Statistická data by měla být shromažďována dlouhodobě, protože společenské přínosy knihoven se často projevují až v následujících generacích.

Partnerství

K oslovení širší a rozmanitější veřejnosti musí knihovny navazovat partnerství. Musí být zajištěna spolupráce s vhodnými partnery – například skupinami uživatelů, školami, nevládními organizacemi, knihovnickými sdruženími, podniky a dalšími odborníky na místní, regionální, národní i mezinárodní úrovni.

Uvedení manifestu v život

Tímto vyzýváme odpovědné činitele na národní a místní úrovni a knihovnickou komunitu na celém světě, aby přistoupili k naplňování principů vyjádřených v tomto manifestu.

18. července 2022

Anglická verze:

<https://repository.ifla.org/bitstream/123456789/2006/1/IFLA-UNESCO%20Public%20Library%20Manifesto%202022.pdf>